

REGION
KRONOBERG

Pia Andersen

Folkhälsa och social utveckling

pia.andersen@kronoberg.se

Struktur för organisering av arbetet med levnadsvanor

Förstudie inom ramen för programområde Hälsofrämjande och
sjukdomsförebyggande inom Nära Vård

www.regionkronoberg.se

2022-06-13

Direktiv för förstudien

Syfte

Syftet med förstudien var att ta fram ett förslag till grund för organisering av arbetet med levnadsvanor, underlag för beslut.

Projektledare: Pia Andersen, Folkhälsa och social utveckling

Delprojektledare: Viktoria Carlsson, Folkhälsa och social utveckling

Mål

Målet med förstudien formulerat i direktivet var att leverera ett förslag till struktur för organisering av rådgivning enligt rätt rådgivningsnivå för levnadsvanorna ohälsosamma matvanor, otillräcklig fysisk aktivitet, tobaksbruk och riskbruk av alkohol i primärvården.

Kunskapsstyrning

Följande kunskapsunderlag och riktlinjer bidrar med evidens för hur arbetet bör bedrivas.

- Kompetensnivåer för arbete med levnadsvanor (Region Kronoberg)
[OpenDoc.aspx \(regionkronoberg.se\)](https://regionkronoberg.se/OpenDoc.aspx)
- Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor
[Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se/Nationella_riktlinjer_f%C3%B6r_prevention_och_behandling_vid_oh%C3%A4lsosamma_levnadsvanor)
- Nationellt vårdprogram vid ohälsosamma levnadsvanor – prevention och behandling
[Nationellt vårdprogram vid ohälsosamma levnadsvanor prevention och behandling \(d2flujgsl7escs.cloudfront.net\)](https://d2flujgsl7escs.cloudfront.net/Nationellt_v%C3%A5rdprogram_vid_oh%C3%A4lsosamma_levnadsvanor_prevention_och_behandling)

Underlag

Förstudien baseras på omvärldsbevakning/informationshämtning inom följande områden:

- Andra regioners arbete (dialog med andra regioner)
- Vårdpersonals perspektiv (studier)
- Patienters perspektiv (dialog och studier)
- Information om nuvarande utbildningsutbud inom Region Kronoberg med fokus på rådgivning vid ohälsosamma levnadsvanor inom hälso- och sjukvården (underlag från Folkhälsa och sociala utveckling)
- Resursberäkning (hänvisning till rapporter inom nationellt vårdprogram för ohälsosamma levnadsvanor)
- Dialog med närliggande projekt inom regionen (Integrerad primärvård) samt huvudprojektledare för övriga programområden inom Nära Vård (digifysisk vård, personcentrerad vård och kompetens).
- Dialog har även genomförts vid ett par tillfällen med programgrupp Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande inom Nära Vård där

samtliga verksamhetsområden inom hälso- och sjukvården finns representerade. samt vid ett tillfälle med chef på Allmän medicinskt kunskapscentrum (AMK).

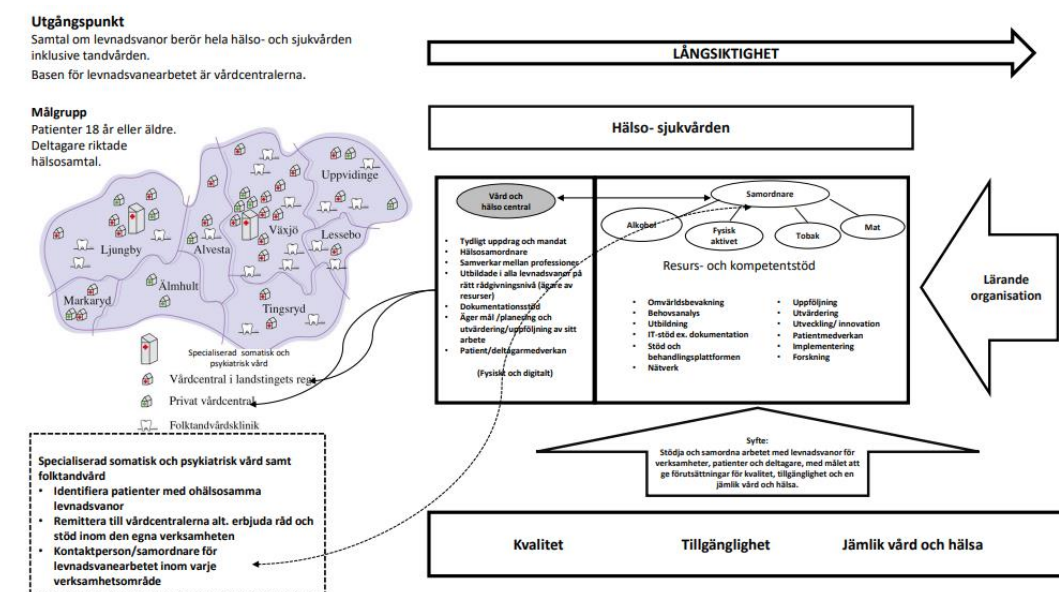
- Medarbetare inom Folkhälsa och social utveckling som arbetar med levnadsvanor riktat till hälso- och sjukvård har varit referensgrupp. Dialog har även förts med medarbetare inom samma enhet som arbetar med Verklighetslabbet.

Klinisk verksam hälso- sjukvårdspersonal saknas i dialogen.

Sammanställning av resultatet från förstudien finns i bilaga 1.

Förslag på struktur för organisering av levnadsvanearbetet

Bilden nedan illustrerar föreslagen struktur för organisering av levnadsvanearbetet. Bilden presenteras i större format finns i bilaga 2.

Nedan följer en beskrivning av förslagets innehåll.

Syftet med förslaget

Syftet med förslaget är ge en struktur som bidrar till att stödja och samordna arbetet med levnadsvanor inom hälso- och sjukvårdens verksamheter, samt för patienter ≥ 18 år och deltagare i riktade hälsosamtal där man identifierat ohälsosam/ohälsosamma levnadsvanor.

Levnadsvanearbetet är hela hälso- och sjukvården ansvar, vårdcentralerna är basen för arbetet.

I Region Kronobergs dokument om ”*Kompetensnivåer för arbete med levnadsvanor*” sägs att ”Det ligger i samtliga medarbetares ansvar att kunna genomföra enkel rådgivning enligt beskrivning för respektive levnadsvana”. Basutbildning i levnadsvanor är obligatorisk för alla medarbetare inom Region Kronoberg som arbetar patientnära. Därmed omfattar levnadsvanearbetet hela hälso- och sjukvårdens verksamhetsområde i regionen, inklusive folktandvården. Detta lyftes också som en viktig aspekt av programgrupp Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande inom Nära Vård. Även om förslaget bygger på att Vårdcentralerna är basen för arbetet med levnadsvanor så utesluter inte det andra verksamhetsområdets delaktighet. Vårdcentraler ska kunna erbjuda sina listade patienter åtgärd och uppföljning vid ohälsosamma levnadsvanor utifrån enligt Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor.

Resurs- och kompetensstöd behövs för att utveckla och vidmakthålla levnadsvanearbetet

Resurs- och kompetensstöd till hälso- och sjukvårdens verksamheter kopplat till att utveckla och vidmakthålla levnadsvanearbete har identifierats som en framgångsfaktor i omvärldsvekaning och i studier av vårdpersonals perspektiv. Sett ur ett organisatoriskt perspektiv finns det flera verksamheter inom regionen som kan bidra med resurs- och kompetensstöd. I förslaget har valts att inte ge förslag på en specifik organisatorisk verksamhet inom Region Kronoberg som ett enskilt ”Resurs och kompetenscentrum”, istället lyfts betydelsen samverkan och att ta till vara kompetens från olika verksamheter som kan bidra. Resurs- och kompetensstöd kan exempelvis handla om att tillhandahålla utbildningar, bidra med utveckling av dokumentation av levnadsvanor, stödja implementering, utvärdering och uppföljning, vara med i utveckling av nya digitala möjligheter till stöd och uppföljning.

Samordning av levnadsvanearbetet via samordnare på olika nivåer

För att underlätta levnadsvanearbetet och skapa dialog mellan strategisk nivå och klinisk verksamhet föreslås att en struktur för samordnarfunktioner för levnadsvanearbetet implementeras, på såväl strategisk nivå som i klinisk verksamhet. I dialogen med andra regioner framkom att implementeringen av hälsosamordnare på vårdcentralerna uppfattades underlätta kontakten mellan klinisk verksamhet och strategisk nivå. Något som saknas för detta arbete inom Region Kronoberg idag.

De samordnarfunktioner som föreslås är:

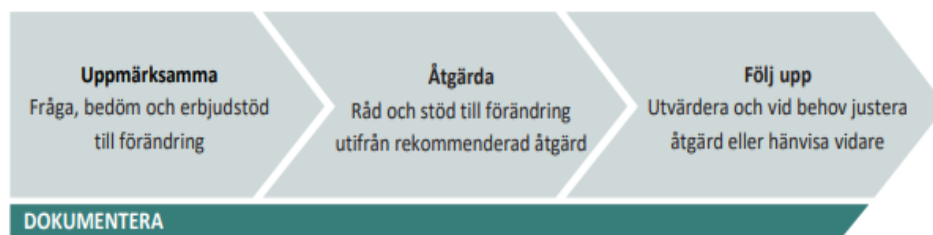
- Kliniska samordnare: hälsosamordnare på varje vårdcentral samt kontaktpersoner/samordnare för sjukhusvård respektive psykiatri och tandvård.

- Strategiska samordnare; en övergripande samordnare och samordnare för respektive levnadsvana. Varav de sistnämnda ska ha specialkompetens i linje med beskrivna kompetensnivåer inom området samt klinisk förankring (med fördel vara delvis kliniskt verksamma).

Nyckelord för levnadsvanearbetet i förslaget

Kvalitet

Kvalitet är en viktig aspekt i hela processen, från att uppmärksamma ohälsosamma levnadsvanor till att åtgärda och följa upp, samt för att dokumentera arbetet inom hälso- och sjukvården (Figur 1).

Figur 1 Övergripande process för arbetet med levnadsvanor i hälso- och sjukvården. Källa: Nationellt vårdprogram vid ohälsosamma levnadsvanor – prevention och behandling.

Kvalitet innebär också att vårdpersonalen har utbildning på rekommenderad rådgivningsnivå för respektive levnadsvana. Idag erbjuds enbart basutbildning vilket motsvarar att man kan ta upp frågan om levnadsvanor och ge enkla råd, samt utbildning till tobaksavvänjare. Ingen utbildning erbjuds i motiverande samtalsteknik (MI samtal) eller för rekommenderad rådgivningsnivå för fysisk aktivitet, alkohol och matvanor.

Kvalitet i levnadsvanearbete handlar om att utgå från ett personcentrerat förhållningssätt. Definitionen av personcentrerad vård inom Region Kronoberg lyder

”Personcentrerad vård är att utgå från personens berättelse och egna resurser. Varje patient erbjuds aktivt att delta i sin egen vårdprocess. Dialog och ömsesidig respekt mellan patient, närstående och vårdpersonal möjliggör delat beslutsfattande om bästa vård”

Kvalitet handlar om att utgå från dagens evidens för levnadsvanearbetet. Vid test av nya, ej evidensbaserade metoder eller arbetssätt föreslås att uppföljning och utvärdering, alternativt forskning, beaktas för att bidra med kunskap för framtida utveckling av arbetet.

Tillgänglighet

Tillgänglighet handlar om att oberoende av var i hälso- och sjukvårdens verksamhet som patienten befinner så har vårdpersonal kompetens att

uppmärksamma levnadsvanor och veta vilka möjligheter som finns avseende vidare stöd och uppföljning.

Tillgänglighet handlar också om att oavsett var patienter bor i länet patienter ska de ha nära till att få stöd vid ohälsosamma levnadsvanor. I förslaget ses att stöd och uppföljning vid ohälsosamma levnadsvanor erbjuds på alla vårdcentraler i Kronoberg samt inom andra hälso- och sjukvårdsverksamheter där det finns ett behov av att erbjuda stöd och uppföljning till särskilda målgrupper, exempelvis inom psykiatriens verksamhetsområde. Särskilt berör detta patienter som har en längre vårdkontakt med psykiatri. Tid för levnadsvanearbetet är något som lyfts som en väsentlig förutsättning av vårdpersonal för att kunna genomföra arbetet. Även om det fysiska samtalet med hälso- och sjukvårdspersonal är betydelsefullt för många patienter som ska förändra sina levnadsvanor, så handlar en ökad tillgänglighet i levnadsvanearbetet om att utveckla nya former av stöd, men också att underlätta administration kring dokumentation av arbetet. När det gäller nya former av stöd ses exempelvis nya digitala alternativ för stöd och uppföljning inom ramen för *Stöd och behandlingsplattformen* som en del i utvecklingen. Inom varje levnadsvana bör det finnas en ”palett” med olika alternativa möjligheter för stöd. Här finns ett utvecklingsområde som behöver utformas i samverkan med patienter och klinisk verksamhet.

Jämlik vård och jämlik hälsa

Jämlik vård vid ohälsosamma levnadsvanor baseras på samma grund som för all hälso- och sjukvård. Det innebär att bemötande, vård och behandling ska erbjudas på lika villkor till alla oavsett personliga egenskaper, bostadsort, ålder, kön, funktionsnedsättning, utbildning, socioekonomisk status, födelseland, sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck och etnisk eller religiös tillhörighet.

Jämlik hälsa i levnadsvanearbetet innebär att resurser i form av stöd och behandling i levnadsvanearbetet främst erbjuds till patienter med identifierad ohälsosam levnadsvana/vanor. Det finns verktyg till stöd för vårdpersonalen att identifiera patienter med ohälsosamma levnadsvanor

Långsiktighet i en lärande organisation

Intentionen i förslaget är att skapa ett långsiktigt och hållbart levnadsvanearbete. Långsiktighet och hållbarhet handlar om att det finns en robusthet i systemet som är riggat för att genomföra, skruva på och förändra arbetet över tid.

Slutsats

En omorganisation på strategisk nivå ses inte primärt vara en lösning på utveckling av förslaget. Förslaget utgår från att det finns en plattform för samverkan och gemensamt lärande mellan klinisk verksamhet, resurs och kompetensstöd och ledning och styrning (Lärande organisation). Vidare behöver utbildningar finnas på plats för att ge vårdpersonal förutsättningar för att bedriva arbetet enligt rekommenderade rådgivningsnivåer. Slutsatsen är att ett första steg med att vidareutveckla förslaget i denna förstudie genomförs

som ett utvecklingsprojekt inom programområde Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande inom Nära Vård som inkluderar en 2-årig projekttid.

Förslag till beslut

Innan arbetet med utveckling av förstudiens förslag på struktur för levnadsvanearbete går vidare behövs beslut om att

- Struktur för levnadsvanearbetet inom hälso- och sjukvården ska drivas och utvecklas enligt förstudiens förslag
- Förstudiens förslag initialt ska drivas som ett utvecklingsprojekt inom programområde Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande inom Nära Vård med en 2-årig projekttid.
- En projektledare tillsätts på förslagsvis 50 % och en delprojektledare på förslagsvis 50 %
- Hälsosamordnare för det patientnära arbetet med levnadsvanor utses på alla vårdcentraler och finns formulerad i uppdragsspecifikationen för Vårdval Kronoberg -primärvård. Uppgiften för dessa funktioner under projekttiden blir att bidra till fortsatt utveckling av levnadsvanearbete. Inom ramen för projekt fastställs därefter vilken roll hälsosamordnare fortsatt ska ha.
- Kontaktpersoner/samordnare utses för det patientnära arbetet med levnadsvanor inom sjukhusvård respektive psykiatri och tandvård.
- Kompetens för rekommenderad rådgivningsnivå för samtliga levnadsvanor ska på sikt finnas vid samtliga vårdcentraler i länet. Omfattning och förutsättningar behöver utredas under projekttidens gång.

Resurssättning långsiktigt arbete

Initialt drivs arbetet i projektform och kostnader för att driva arbetet kommer då att vara kopplade till projektet. För att vidmakthålla arbetet kommer det att medföra kostnader för

- Samordnarfunktioner på såväl strategisk nivå som inom hälso- och sjukvården.
- Att tillhandahålla utbildningar för vårdpersonal (för att säkerställa kompetens enligt rekommenderade rådgivningsniver). Utbildning bör finansieras centralt.
- Alternativa vårdåtagande med eventuell central digital mottagning
- Eventuella kostnader för nätverk och samverkan.
- Eventuella kostnader för andra områden som lyfts inom resurs och kompetensstöd

Hur många patienter som önskar och har ett behov av stöd och uppföljning av ohälsosamma inom hälso- och sjukvården kan inte denna förstudie svara på. Den mätning som var planerad i klinisk verksamhet inom ramen för denna förstudie var inte genomförbar. Anledningen till det var att Hälso- och sjukvårdens verksamhet inte speglade ”normalläge” relaterad till förändringar i verksamheten p.g.a. Covid, samt en hård belastning på klinisk verksamhet kopplat till flera pågående projekt. En bild av kostnader för rådgivning presenteras i inramad information nedan.

*Texten nedan är urklipp från **Konsekvensbeskrivning för nationellt vårdprogram vid ohälsosamma levnadsvanor – prevention och behandling**. Nationellt programområde (NPO) för levnadsvanor. Nationellt system för kunskapsstyrning Hälso- och sjukvård*

Alla rådgivande samtal motsvarande en sjukvårdande behandling av annan vårdgivare än läkare (drygt 600 kronor enligt Södra sjukvårdsregionens prislista 2017). Kvalificerat rådgivande samtal är mer omfattande (fördubblad tid) och har i genomsnitt fem samtalstillfällen/person (totalt cirka 6 000 kronor/person).

Vuxna med särskild risk:

Daglig rökning: Kvalificerat rådgivande samtal för 36 000 personer/år, med en ökad kostnad för hälso- och sjukvården av omkring 226 miljoner kronor/år.

Riskbruk alkohol: Rådgivande samtal för 100 000 personer/år, med en ökad kostnad för hälso- och sjukvården av omkring 65 miljoner kronor/år.

Ohälsosamma matvanor: Kvalificerat rådgivande samtal för 123 000 personer/år, med en ökad kostnad för hälso- och sjukvården av omkring 770 miljoner kronor/år.

Otillräcklig fysisk aktivitet: Rådgivande samtal med eller utan tillägg av skriftlig ordination av fysisk aktivitet eller aktivitetsmätare för 42 000–100 000 personer/år, med en ökad kostnad för hälso- och sjukvården av 26–62 miljoner kronor/år.

Föreslagna delmål i utvecklingsprojektet

Bygga samverkan och dialog inom regionen mellan strategisk nivå och klinisk verksamhet inom ramen för utvecklingsprojektet. Inkluderar under projekttiden • Projektledare • Hälsosamordnare vårdcentraler • Kontaktpersoner/samordnare övrig hälso- och sjukvården	
Ta fram kompetensbeskrivning för samordnarfunktioner för det fortsatta arbetet (efter projektet) ➤ Strategisk nivå ➤ Hälsosamordnare vårdcentraler ➤ Kontaktpersoner/samordnare övrig hälso- och sjukvården	
Ta fram förslag på utbildningar för vårdpersonal baserat på fastställda kompetensnivåer. Ta fram kostnader för utbildning och förslag på var utbildningar ska administreras. Beslut om vilka utbildningar som regionen ska tillhandahålla och i vilka fall kompetens istället anställs tas på ledningsnivå.	
Dialog startas om var i organisationen levnadsvanearbetet inom hälso- och sjukvården fortsatt ska drivas på strategisk nivå, inklusive var strategiska samordnarfunktionerna placeras efter projekttidens slut inklusive förvaltning av riktade hälsosamtal.	
I samverkan med klinisk verksamhet initiera ett arbete för att underlätta identifiering av ohälsosamma levnadsvanor och stärka dokumentationen av arbetet. Med fokus på digifysiska möjligheter.	
Ta fram en palett för åtgärder och uppföljning (vårdåtagande) som kan erbjudas till patienter vid ohälsosamma levnadsvanor. Definiera standardvårdplaner för respektive vårdåtagande (ex. fysiska besök eller om stöd via stöd och behandlingsplattformen)	